

Farma zvířat

George Orwell

Kontext

- 2. polovina 20. stol (1950 až 2000)
- literatura ovlivněna 2.sv válkou
- podstatný rozdíl mezi prvními literárními reakcemi na válku u východních a západních spisovatelů
 - Východ – násilný patos, uvědomělý pohled na válku, válečná vyprávění se soustředila především na vrcholné a pompézní scény
 - Západ – nový pohled, strážlivé nepatetické líčení válečných scén, autor se nebál představit člověka degradovaného z hrůz války a rozbor psychiky jedince přinesl daleko dojemnější situace než hromadné vraždění vojáků, satirické či jen humoristické válečné romány
- krize v mezilidských vztazích
- objevují se snahy určitých (a to velkých) skupin lidí distancovat se od „těch nahoře“
- formální experimenty v literatuře (nový román)
- literatura znovu objevuje staré mýty
- obrovský rozmach literatury řemeslně zvládnuté (populární literatura) – tato literatura však nemá větší ambice po stránce umělecké a myšlenkové
- v literární i výtvarné tvorbě mnohdy mizí hranice mezi uměním vysokým a nízkým (když již není odmítán tak kategoricky)

Existencialismus

- Albert Camus - Cizinec, Mýtus o Sisypovi
- Jean Paul Sartre - Zed

neorealismus

- Alberto Moravia - Horalka
- Pasolini - Saló aneb 120 dní Sodomy

Beatnici (beat generation)

- Allen Ginsberg - Kvílení
- Jack Kerouac - Na cestě

- Burroughs - Feták, Teplouš, Nahý oběd
- Charles Bukowski - Všechny řítě světa i ta má, Hollywood

rozhněvaní mladí muži

- Amis Kingsley - Šťastný Jim

nový román

- Robbe-Grillet - Gumy

absurdní literatura/drama

- Alfred Jarry - Nadsamec
- Samuel Beckett - Čekání na Godota
- Ionesco - Plešatá zpěvačka
- Václav Havel - Audience

magický realismus

- G. G. Márquez - Kronika ohlášené smrti, Sto roků samoty
- Michail Bulgakov - Mistr a Markétka

postmodernismus

- Umberto Eco - Jméno růže
- Milan Kundera - Nesnesitelná lehkost bytí
- Vladimir Nabokov - Lolita

Velká Británie

- Anthony Burgess - Mechanický pomeranč
- Golding - Pán much

Německo

- Günter Grass - Plechový bubínek

USA

- Truman Capote - Snídaně u Tiffanyho
- Doctorow - Ragtime
- Joseph Heller - Hlava XXII
- John Irving - Svět podle Garpa, Pravidla moštárny
- Ken Kesey - Vyhodme ho z kola ven
- Salinger - Kdo chytá v žitě
- William Styron - Sophiina volba

Rusko

- Maxim Gorkij - Matka
- Pasternak - Doktor Živago
- Alexandr Solženicyn - Jeden den Ivana Děnisoviče, Souostroví Gulag

česká literatura

- Jan Otčenášek - Romeo, Julie a tma
- Bohumil Hrabal - Ostře sledované vlaky, Obsluhoval jsem anglického krále
- Ladislav Fuks - Spalovač mrtvol, Pan Theodor Mundstock
- Ota Pavel - Smrt krásných srnců
- Vladimír Páral - Milenci a vrazi
- Arnošt Lustig - Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou
- Josef Škvorecký - Zbabělci
- Milan Kundera - Žert, Nesnesitelná lehkost bytí

Autor

- 1903 až 1950
- utopie a distopie
- v čechách jako by neexistoval

Kniha

Obecně

- příběh je psán během 2. sv. války, vydán těsně po jejím skončení (zejména 7. přikázání je to, které symbolizuje všechny totalitní systémy)
- jedná se o postupné a celkem racionální odhalování zřůdnosti systému
- Orwell již znal Stalinův režim, znal důsledky Hitlerovy diktatury (tato bajka je vizí, jak mohou fungovat další, novodobé totalitní režimy se všemi svými praktikami)
- kniha je varováním, výstrahou (její smysl je nadčasový, má obecnou platnost)
- imaginace a prozíravost autora
- klasické atributy totalitního (komunistického) systému
 - manipulace s masami
 - likvidace nepřátel
 - pocit nedotknutelnosti a vyjímčnosti (prasata)
 - využívání násilí (psi)
 - obalamucování
 - rozpor mezi jednáním a samotným konáním
 - ponechání mas v nevědomosti
 - překrucování skutečnosti
 - přizpůsobování příkázání nejmnocnějším,...

- děj “kopíruje” znaky vývoje obdobných systémů - nejprve nespokojenost, poté revoluce, opojení z ní, boje o moc, obviňování a pozdější odstraňování bývalých spojenců a návrat k totalitním praktikám (revoluce požívá své vlastní děti)
- zajímavý moment - obviněná zvířata se přiznávají k sabotáži
- paralely (viz postavy)
- kniha je smutným obrazem despotismu a násilí, zároveň odhaluje a demaskuje všechny skutečnosti, které k totalitě vedou
- animovaná podoba, zákaz v bývalém režimu
- citace z anotace knihy - alegorie Farmy zvířat je zřejmá na první pohled - na velice malém prostoru tu Orwell ve vynikající zkratce zachytil dějiny Sovětského svazu, a to od šíření leninské ideologie (vystavená lebka “prasečího Lenina” Majora jako parodie mauzolea), přes říjnovou revoluci až po střet Stalina s Trockým (Kuliš) a následné vyštívání Trockého

Literární žánr

- alegorická bajka

Literární druh

- epika

Časoprostor

- neznámý čas, fiktivní farma (možná v době revoluce v Rusku, farma v Anglii)

Kompozice

- 10 kapitol (chronologický postup)

Téma

- metafora událostí Velké říjnové socialistické revoluce a pozdějšího vzestupu stalinistického komunismu

Motiv

- revoluce požívá své děti
- nebezpečí politických dogmat
- nereálnost požadavku absolutní rovnosti
- praktiky totalitního režimu,

vypravěč / lyrický subjekt

- er-forma (autor, vševědoucí vypravěč)

vyprávěcí způsoby

- přímá, nepřímá řeč

typy promluv

- monology, dialogy

Postavy

Major

- Karl Marx/V. I. Lenin

Napoleon

- J. V. Stalin

Kuliš

- údajně L. Trockij

Pišťík

- vedoucí propagandy

psi

- tajná policie (Čeka/NKVD)

koně Boxer a Lupina

- pracující lid, kteří pro myšlenku budování státu, kde jsou si všichni rovni
- obětovali vlastní život
- morálně čistí

ovce

- tupý dav zmanipulovaný propagandou
- bez názoru
- svým mečením přehluší odpůrce
- ideální nástroj totality

osel Benjamin

- pasivní intelektuál, který si je vědom vážnosti situace, ale nic s ní nedělá, pravděpodobně autorova sebereflexe

havran Mojžíš

- alegorie víry, která nemůže být zahubena ani v totalitě, přestože je potlačována

lidé

- představitelé kapitalistů - vykořisťovatelů

Děj

Zvířecí farma, nejprve starý kane Mojžíš naučí své přátele píseň “Zvířata Anglie”, tím položí základy tzv. animalismu (nepřátelství k člověku, láska ke zvířatům). Revoluce = vyhnání pána farmy Jonese a převzetí moci zvířaty. Spravování farmy - prasata (jsou nejprohnanější). Nejprve vládne kanec Napoleon s prasetem Kulišem, stále hádky, farma přejmenována na “Zvířecí farmu”. Je sepsáno sedmero příkázání (pouze ovce výjimka). Zvířata začnou na farmě znovu pracovat, zprvu nadšeně, pak však poštvě Napoleon zvířata proti Kulišovi a za pomoci sedmi zlých psů se jmenuje “Velkým vůdcem”. Zvířata pracují, ale postupně dochází k upravování sedmera ve prospěch prasat. Při náznaku protestu je vše odůvodněno inteligentními argumenty, kterým údajně ostatní zvířata nemohou rozumět, jelikož jsou hloupá a nevzdělaná. Farma přestává prospívat, zprvu je viníkem vyhnáný vepř, který je s údajnými pomocníky popraven. Pomalu se porušuje zejména šesté příkázání, zvířata projevují svou nespokojenost. Prasata se nakonec přestěhují do domu, nosí šaty lidí, pijí alkohol, obchodují s lidmi a dokonce chodí po dvou. Vše vrcholí návštěvou sousedních statkářů na farmě, kteří konstatují: “My máme své podřazené třídy, vy máte své podřazené druhy” a “nikdy nebylo vykořisťování tak efektivní jako zde, máme se co učit”. Na konci hrají prasata s lidmi poker (všichni podvádějí) a najednou není možné rozlišit, kdo je člověk a kdo prase (vizuálně se začínají podobat).

Ukázka

- sepsání sedmero příkázání

Prasata se nyní přiznala, že se během uplynulých tří měsíců naučila ze starého slabikáře, který kdysi náležel dětem pana Jonese a který objevila na smetišti, číst a psát. Napoleon poslal pro hrnce s černou a bílou barvou a zavedl shromáždění k vratům s pěti závorami, jež oddělovala farmu od hlavní cesty. Pak Kuliš, který psal nejlépe, vzal mezi své dva paznehty štětec, zamazal nápis PANSKÁ FARMA a na jeho místo napsal FARMA ZVÍŘAT. Tak se ode dneška měl statek jmenovat. Potom se vrátili na dvůr. Kuliš s Napoleonem nechali přinést žebřík a opřeli jej o vrata stodoly. Vysvětlili zvířatům, že se jim po třech měsících intenzivního studia podařilo soustředit zásady animalismu do sedmi příkázání, která nyní napíší na zeď. Tato příkázání jsou nezměnitelné zákony, jimiž se na farmě musí zvířata vždy řídit. S jistými potížemi (pro prase to není nic snadného) se Kuliš vyšplhal

po žebříku a pustil se do práce, zatímco Pištík o pár příček níže držel plechovku s barvou. Příkázání psali na dehtovou zeď velkými bílými písmeny, která se dala přečíst ze vzdálenosti třiceti metrů, a zněla takto: SEDM PŘÍKÁZÁNÍ 1. Každý, kdo chodí po dvou nohách, je nepřítel. 2. Každý, kdo chodí po čtyřech nohách nebo má křídla, je přítel. 3. Žádné zvíře nebude chodit oblečené. 4. Žádné zvíře nebude spát v posteli. 5. Žádné zvíře nebude pít alkohol. 6. Žádné zvíře nezabije jiné zvíře. 7. Všechna zvířata jsou si rovna. Nápis byl velmi úhledný, a až na to, že místo pít napsal Kuliš -pýt-, a jedno -s- bylo vzhůru nohama, v něm nebyla jediná chyba. Kuliš pak příkázání přečetl všem nahlas. Zvířata přikyvovala v naprostém souhlasu a některá chytřejší se jim začala ihned učit nazpaměť. „A nyní, soudruzi,“ volal Kuliš, odhazuje štětec, „vzhůru na senoseč! Učiňme otázkou cti mít sklizeno dříve, než mívál Jones a jeho lidé.“ V tom okamžiku začaly krávy, které vypadaly už nějakou dobu podivně, hlasitě bučet. Dvacet čtyři hodin je nikdo nepodojil a vemena jim téměř praskala. Po krátkém přemýšlení poslala prasata pro kýble a úspěšně krávy podojila - jejich kopyta na to byla jako stvořena. Před zvířaty se objevilo pět kyblíků plných pěnivého hustého mléka a všichni si je se zájmem prohlíželi. „Co se stane se vším tím mlékem?“ zeptal se někdo. „Jones nám ho občas přidával do kaše,“ podotkla jedna slepice. „Nestarejte se o mléko, soudruzi,“ vykřikl Napoleon a postavil se před kýble. „Něco s ním provedeme, ale senoseč je přednější. Soudruh Kuliš vás povede a jí přijdu za chvíli. Vpřed, soudruzi, seno čeká.“ A tak se zvířata vyhrnula na louku, aby začala se sklízni, a když se večer vrátila, všimla si, že mléko zmizelo.